

Kroniek

C. van Dijk

Schip op strand, baken in zee

Generale synode

Op 31 augustus is de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken geopend. Dat gebeurde in het kerkgebouw van de roepende kerk, de kerk te Sliedrecht. Daar werd ook een dag eerder de bidstond gehouden waar ds. J. Westerink voorging. Vervolgens vergadert de generale synode verder in de centraler gelegen kerk van Nunspeet.

Voordat een synode begint, wordt er doorgaans gestudeerd op stukken en wordt er nagedacht over de thema's die op de synode aan de orde zijn. Ook wordt er nogal eens nagedacht over wat het nut van een generale synode is.

De discussie over dat laatste ontbrandde toen ds. P. den Butter vooruitkeek naar de komende synode in het blad *Bewaar het Pand*. Dat is een blad uit wat wel de rechtervleugel van de Christelijke Gereformeerde Kerken wordt genoemd. En de naam van dominee Den Butter is daar sterk mee verbonden.

Houd maar op

Dominee Den Butter suggereerde dat er maar helemaal geen generale synode gehouden moest worden. Ik citeer uit het *Nederlands Dagblad* van 25 juni jl.

Misschien moeten de Christelijke Gereformeerde Kerken maar helemaal geen generale synode meer houden. Die suggestie doet ds. P. den Butter vragenderwijs in kerkblad Bewaar het Pand van afgelopen week.

Den Butter, emeritus predikant van de gemeente in Middelharnis en prominent vertegenwoordiger van de rechterflank binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken, komt tot zijn verzuchting in een vooruitblik op de generale synode. Die begint aan het eind van de zomer. Vroeger bracht dat een zekere spanning met zich mee, schrijft hij, omdat de besluiten zeggingskracht hadden.

Nu is dat volgens hem anders, met name omdat veel kerkleden niet veel verwachten van een synode. Dat komt omdat veel besluiten te veel het karakter van een compromis in zich dragen, concludeert hij. Ook het individualisme is van invloed, met als gevolg dat mensen en gemeenten ondanks de besluiten hun eigen gang gaan.

'Op die manier hebben we jarenlang de grote wildgroei gehad op het terrein van wat er in de erediensten werd gezongen. Daar was geen orde meer in te krijgen. De praktijk had de genomen besluiten volkomen achterhaald. En een volgende synode moest toen toch maar de wetgeving aanpassen. Wat via de voordeur niet naar binnen kon werd via de achterdeur binnen gehaald.'

Dezelfde vrees heeft Den Butter voor besluiten over de Nieuwe Bijbelvertaling. 'De vorige synode besloot een deputaatschap te benoemen om de vraag te beantwoorden of die vertaling geschikt is voor gebruik in onze kerken. Maar vooruitlopend op het advies van dat deputaatschap en het daarna te nemen besluit door de synode zijn er al kerken waar deze vertaling volop in gebruik genomen is. En dat ondanks het advies van de synode van 2004 om

voorlopig van dit gebruik af te zien.'
Tot zover het *Nederlands Dagblad*.

Den Butter ervaart de uitspraken van een generale synode dus niet meer als relevant, omdat bepaald niet vaststaat dat iedere gemeente zich aan de uitspraken van de meeste vergadering houdt. De synode anticipeert daarop door compromisbesluiten te nemen. Dat is een mechanisme dat een generale synode steeds minder relevant maakt.

Iets van de frustratie die uit zijn schrijven spreekt, kan ik begrijpen (afgaande op het verslag in het *ND*; het artikel in *Bewaar het Pand* heb ik niet ingezien). Als afspraken die je samen maakt, op het niveau van de meeste vergadering niet meer worden nageleefd, dan gaat de vraag zich opdringen wat de waarde van zo'n synode dan is. Afgevaardigden uit het hele land, een bidstond vooraf, prachtig allemaal. Maar de uitspraken naleven (art. 31 KO), dat is blijikbaar te veel gevraagd.

Ds. J.G. Schenau gaf in een column in *De Wekker* een reactie op het schrijven van Den Butter. En daaruit blijkt tussen de regels door dat er nogal wat irritatie zit. Den Butter verwijt kerken dat ze in zee zijn gegaan met de Nieuwe Bijbelvertaling, terwijl de kerken samen hebben afgesproken een deputatenonderzoek af te wachten. Schenau repliceert dat er kerken zijn die eenvoudig niet afdragen aan kerkelijke kassen als er een beleid wordt gevolgd dat hun niet aangenaam is. De pot verwijt de ketel... Ik mag hieruit opmaken dat er allerlei redenen zijn waarom kerken zich aan afspraken onttrekken. Men vaart een eigen koers en acht zich ontslagen van afspraken wanneer dat zo uitkomt.

Dat is niet zozeer een minder relevant worden van de generale synode en de uitspraken daar gedaan. Dat is een afkalven van het kerkverband als zodanig. En dat is erg zorgwekkend.

Den Butter deed een klein jaar eerder van zich horen toen hij schreef dat het independentisme zo verkeerd nog niet was. Er zit wel iets goeds in, schreef hij.

Independentisme houdt in dat plaatselijke kerken hun eigen zelfstandige koers varen. Het kerkverband is niet meer dan een adviserend orgaan voor gezamenlijk overleg. Maar plaatselijke kerken leggen zich er niet op vast dat ze de besluiten als bindend zullen aanvaarden.

Den Butter vond dus dat er wel wat in zat, in dat independentisme. Ook toen was het ds. Schenau die de discussie aanging. Moeten we nu als Christelijke Gereformeerde Kerken de richting uit die we de Nederlands Gereformeerde kerken zo lang hebben verweten?

Den Butter gaf destijds aan dat de reden voor zijn opmerkelijke uitspraak gelegen was in een kerkelijke praktijk waarbij het kerkverband werd uitgehold, doordat kerken nogal eens hun eigen gang gingen en bij verlopend tij van de generale synode niet méér verwachtten dan dat die tijdig de bakens zou verzetten. Geen leiding geven meer door de synode, maar een volgen van de kerkelijke praktijk, met de nodige compromissen. (De discussie is terug te vinden in de *Persrevue van Nader Bekeken* jrg. 13 nr. 11, nov. 2006, met een reactie van prof. Van 't Spijker die het independentisme in een groter kader zet en ervoor waarschuwt.)

Nu, een jaar later, blijken de opvattingen van Den Butter dus niet echt gewijzigd te zijn. De geëmeriteerde voorganger, die meermalen naar de synode ging, vindt het allemaal niet meer zo belangrijk en uit de verzuchting er maar mee op te houden.

Omgaan met verschillen

Waarom heb ik aandacht voor deze kwestie? Is het niet onbehoorlijk om je oor tegen de muur te leggen als de burens onenigheid hebben?

Op zichzelf genomen is dat zo. Maar meeleven met onze christelijke gereformeerde broeders en zusters, zeker in dit synodejaar, lijkt me wel gepast.

En is de zaak in kwestie niet herkenbaar?

In mijn eerste gemeente sprak ik met de Christelijke Gereformeerde Kerk ter plaatse. Op een gegeven ogenblik zei ik dat christelijke gereformeerden een eigen manier hadden ontwikkeld om om te gaan met de verschillen binnen hun kerkverband. En, zei ik erbij, daar kunnen wij wellicht als vrijgemaakten nog wat van leren. (We beleefden toen intern grote discussies over het kerklied en de zondagsrust. Dat liep later helaas uit op de uittocht van broeders en zusters naar de 'nieuwe vrijgemaakten'.)

Gelukkig keken de christelijke gereformeerde broeders me wat glazig aan en legden ze me bij een andere gelegenheid uit dat een kerk die in bloedgroepen verdeeld is, helemaal niet zo fijn is.

In mijn ijver om duidelijk te maken 'dat we vooral veel van elkaar moesten leren' had ik van deze nood zomaar een deugd gemaakt. En een deugd is het niet.

Geperforeerde gemeentegrenzen

Al jarenlang is het gewoon dat een christelijke gereformeerde zich niet per definitie aansluit bij de Christelijke Gereformeerde Kerk in zijn woonplaats, maar in de soms wijde omgeving rondkijkt om een kerk te vinden die past bij zijn eigen geestelijke ligging. Dit verschijnsel, aangeduid met de term geperforeerde gemeentegrenzen, doet zich in het hele land voor.

En voor veel christelijke gereformeerden is het bij een verhuizing ook bepaald niet zeker dat er in de nieuwe woonplaats weer aansluiting bij een Christelijke Gereformeerde Kerk zal worden gezocht. Het komt ook voor dat men zich aansluit bij een Gereformeerde Gemeente, een PKN-kerk, een Hersteld Hervormde gemeente, een Gereformeerde Kerk vrijgemaakt of Nederlands Gereformeerde Kerk. In de beleving van veel christelijke gereformeerde broeders en zusters is het kerkverband maar een los-vaste aangelegenheid.

Tijdens een gesprek over de geperforeerde gemeentegrenzen verzuchtte een christelijke gereformeerde broeder toen er van vrijgemaakte kant nogal wat commentaar kwam op de heersende praktijk: 'Maar als je anders stenen voor brood krijgt?' Zo groot worden de verschillen dus beleefd. Stenen voor brood... Kun je dan nog werkelijk spreken van wezenlijk kerkverbandelijk samenleven?

De gegroeide situatie wordt beleefd als onomkeerbaar. Het is jammer, maar er is niets aan te doen. En hier en daar is dus een voorganger die die nood als een deugd voorstelt en dat losse van het kerkverband maar liever wil formaliseren (independentisme of het afschaffen van de generale synode). Dat is dan waarschijnlijk om af te komen van de spanning tussen kerkelijke afspraken en eigen plaatselijke praktijk. Je moet regels en afspraken aan je laars lappen. (Gewoon wel de NBV gebruiken... Gewoon niet meebetalen aan dat missionaire project...) En dat voelt niet goed. Maar komen de verzuchtingen van Den Butter niet in wezen neer op het dichtschroeven van het gereformeerde geweten?

Het begin

Waar ik heen wil, is dit: hier is sprake van een proces dat ergens begonnen is. Wie eenmaal in zee gaat met de gedachte dat het mogelijk moet zijn zich aan te sluiten bij een gemeente met een bepaalde eigen kleur, in liturgische vormgeving of in accenten in de verkondiging, versterkt daarmee dat proces. Kerken krijgen hun eigen specialisme en daarmee ontstaat een proces dat met de tijd alleen maar verder uiteengaat. Gelijkgezinden zoeken elkaar op en versterken elkaar in hun opvattingen en vormgevingen.

Wie liturgische verrassingen wil, moet naar kerk A. Wie het oude vertrouwde wil, kan naar kerk B. Voor huisbezoek naar kerk C. Voor miniwijken in de plaats van het huisbezoek naar kerk D. Gaand of zittend avondmaal kan ook een reden zijn om zondags een blokje om te rijden.

Ik ontvang signalen dat er ook in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt ontwikkelingen zijn die erop duiden dat we die kant dreigen op te gaan. Dat is een proces dat begint bij het ontvluchten of opzoeken van bijzondere diensten. 'Bij een jeugddienst kom ik, of ga ik juist weg.'

Dat is een begin dat op den duur, wanneer het structureel wordt, gaat vragen om een vervolg. 'Kan ik lid worden bij de burens?'

Als het je in je plaatselijke gemeente niet aanstaat, kun je je natuurlijk onttrekken. Dat wordt gelukkig meestal nog ervaren als een grote stap waarmee je werkelijk de kerkelijke gemeenschap verbreekt. (Dat is voor een toenemend aantal gelovigen trouwens ook al niet eens meer zo, je onttrekken en even later toegang vragen als gast aan het avondmaal achten sommigen zeer wel mogelijk.) Wie onttrekking te ver vindt gaan, zoekt het soms in de genabuurde gemeente. Dan wordt er gezocht naar een tussenstap: je aansluiten bij een vrijgemaakte kerk in de buurt. Waar meer of minder jeugddiensten zijn, waar het missionaire karakter van de gemeente meer of minder nadrukkelijk de preken kleurt. Al naar gelang je voorkeur. Waar de liturgie anders is. Vrijer of juist traditioneler.

Het begint met het zogenaamde 'uitwijken' of 'bijtanken' in een genabuurde gemeente. Vervolgens komt de vraag op of dat niet kan worden geformaliseerd met een echt lidmaatschap bij de burens.

Ballingschap

De voornaamste observatie daarbij is dat het probleem begint bij het uit elkaar groeien van de kerkelijke praktijk. 'Je hoort thuis in je eigen kerk.' Dat is de regel. Maar dan moet je eigen kerk wel je thuis zijn. Wanneer er verzoeken zijn om elders lid te mogen worden, dan is dat op zichzelf genomen niet het probleem. Er ligt een probleem achter.

De verschillen tussen gemeenten zijn dusdanig geworden dat er meer aan de hand is dan een meer of minder gelukkig zijn met de plaatselijke dominee. Het gaat om meer dan gevoelens van wat nostalgische aard: daar is het nog zo vertrouwd. Of wat meer avontuurlijke aard: daar beleef je nog eens wat verrassends. Als het alleen dat soort formele zaken zijn, dan moeten we ons houden aan de regel dat je kerkt waar je woont. Maar er is duidelijk meer aan de hand.

Op meerdere plaatsen gaan kerkenraden aarzelend akkoord met situaties van perforatie. En dat is dan om pastorale redenen. Mensen voelen zich vervreemd in eigen huis. Er is lang gepraat en geschreven. Er is gebeden en vaak zelfs gehuild. Maar het loopt vast. Catechese komt zodanig in evangelisch vaarwater dat iemand er zijn kinderen niet meer aan wil blootstellen. Er zijn zoveel inhoudelijke bezwaren tegen vorm en inhoud van de erediensten dat een verzoek wordt gedaan om elders thuis te mogen zijn. Men gaat in ballingschap.

Dat gebeurt in overleg tussen kerken. Kerken die blijkbaar zo verschillen dat een overgang tussen hen beide soelaas biedt voor de betrokken broeders en zusters. Zelfs de kerk waar ze vertrekken, ziet dat in en geeft een attest mee.

Die meegegeven attesten zouden moeten onderstrepen dat het hier gaat om kerken van Christus, waar kinderen van God een veilig huis vinden. Ze worden meegegeven in een situatie waarin dat zo anders wordt beleefd.

Het is een stap die ik vanuit pastoraal oogpunt kan begrijpen: je bent verlost van ergernis, van discussie, van negatief gebruik van energie. Je voelt je weer thuis en het kerkelijk meeleven wordt weer sterker. Iemand is, zou je kunnen zeggen, behouden gebleven voor de Gereformeerde Kerk. Al kon hij het plaatselijk daar niet meer vinden. Het lijkt een aantrekkelijke oplossing uit een impasse die soms veel strijd en moeite met zich meebrengt.

Vuurpijl

Toch is het ten diepste niet de goede weg. En de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn wat dat betreft op dit punt als een gestrand schip een bakken in zee. Die kant moet het niet op. Telkens als het gebeurt, is het een vuurpijl. Niet een vuurpijl die aangeeft dat er een feestje wordt gevierd. Maar een vuurpijl die aangeeft dat het schip van de kerk in nood is. SOS, save our souls...

Verlegenheid

Ik zit met verlegenheid. Want het proces dat hiermee in gang wordt gezet, is de beweging naar een modaliteitenkerk. Daar zijn we gelukkig nog lang niet. Maar iedere perforatie is een stap in die richting.

Een dergelijk proces is gevaarlijk en in strijd met wat de kerk is. Het is gevaarlijk, omdat het ons als kerken en gelovigen uit elkaar drijft. Ieder kan de gemeente uitkiezen die bij hem of haar past. En we leren niet meer om elkaar in liefde te ontvangen van de Heer van de kerk. We leren niet meer om elkaar werkelijk te ontmoeten, ook als we het ergens niet over eens zijn. Het scheelt een hoop discussies om elkaar ruimte te bieden, een eigen ruimte waar we van elkaar geen last meer hebben. Maar het wezen van de kerk is dat we bij elkaar horen. Dat wie werkelijk verbonden leeft met Christus, ook verbonden wil zijn met zijn broeders en zusters. Die zoekt de kerk en de eenheid van de kerk. Dat dreef ons en drijft ons als kerken nog steeds, niet in de laatste plaats in het onderhouden van de contacten met de christelijke gereformeerde broederschap.

Als de Here God in zijn genade me als zijn kind heeft aangenomen, dan moet ik mijn broers en zussen willen ontmoeten. We zijn in een gezin geplaatst. De kerk is toch de gemeenschap van de heiligen, de plaats waar we onze gaven inzetten tot nut en heil van de andere leden, juist omdat we door het geloof aan Christus verbonden mogen zijn?

Het hoofd kan tegen de hand niet zeggen: 'Jou heb ik niet nodig' (1 Kor. 12). De Bijbel leert het ons anders. Juist in de tijd waarin het Nieuwe Testament gegeven werd, waren er grote onderlinge verschillen. Maar nooit heeft de kerk ervoor gekozen om aparte joden-christelijke en heiden-christelijke gemeenten op te richten. De tussenmuur is er in principe niet meer (Ef. 2).

De kerk is pertinent niet een hotel, waar ieder een eigen kamer heeft waar hij in maximale vrijheid zijn eigen gang kan gaan.

Ik ervaar verlegenheid, als we zien dat kerken deze oplossing aanvaarden moeten. Waarbij ik ervan uitga dat daarin pastoraal voorzichtig en wijs wordt opgetreden.

We zien waar een dergelijk proces je brengen kan, namelijk tot een kerkverband waarin je elkaar steeds minder te zeggen hebt, en independentisme of het afschaffen van de generale synode als opties worden overwogen, kunnen we ons laten waarschuwen dat we de wacht moeten houden. Vuurpijlen, maar geen feest. Noodsignalen.

Alternatief

Maar wat dan? We zijn geroepen tot intensief luisteren en discussiëren met elkaar. We mogen elkaar omwille van de kerk van de Here en omwille van de onderlinge liefde geen rust gunnen als we verdeeldheid constateren. En we dienen te onderscheiden. Onderscheiden tussen wat werkelijk verdeeldheid brengt en brengen moet, en waar we van mening kunnen verschillen.

Ons blad wil daaraan bijdragen door ontwikkelingen en tendensen in het kerkelijk leven kritisch te volgen. We willen dat discussies werkelijk gevoerd worden. Het alternatief is dat je je eigen weg gaat en elkaar niets meer te zeggen hebt. ('Er zit wel wat in, in dat independentisme.') Reacties op ons schrijven, of juist het ontbreken daarvan, stellen ons geregeld teleur. Het gevoel dat we voor eigen parochie preken, bekruipt ons daarbij. Het lijkt alsof men in onze kerken wel een reservaatje wil inruimen voor mensen die horen tot het congeniale lezerspubliek van dit blad. Maar een werkelijk kerkbreed gesprek komt amper van de grond. Dat is voor de redactie van dit blad ook reden om geregeld overleg te hebben over wat daarin van onze kant verbeterd kan worden.

Maar we zijn ervan overtuigd dat een beweging in de richting van de Nederlands Gereformeerde Kerken slechts onder bepaalde voorwaarden kan. Binding aan Bijbel en belijdenis kunnen niet losser worden gemaakt.

We zijn ervan overtuigd dat het opnemen van elementen uit een evangelische en doperse overtuiging niet kosteloos kan. Vormen en inhouden zijn daarvoor te zeer verweven. En de gereformeerde identiteit van de kerk is niet maar een kleurtje en smaakje waar wij nou zo dol op zijn. Het is de weg waarop de Here ons roept.

Iedere perforatie is een vuurpijl, een noodsignaal.

Afgesloten op 28 augustus 2007.